

МІЖРЕГІОНАЛЬНА
АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

СТАНОВЛЕННЯ І РОЗВИТОК УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВНОСТІ

Випуск 12

*Матеріали X Всеукраїнської
науково-практичної конференції
“Історія, сучасність, зарубіжний досвід”
м. Київ, МАУП, 6 листопада 2014 р.*

Київ
ДП “Видавничий дім “Персонал”
2014

*Схвалено Вченою радою Міжрегіональної Академії управління персоналом
(протокол № 8 від 24.09.14)*

Редакційна колегія:

А. М. Подоляка (голова), д-р юрид. наук., проф.;
А. А. Ізнатченко (заступник голови), канд. техн. наук;
О. В. Баєва, д-р біол. наук., проф.;
І. П. Бідзюра, д-р політ. наук, проф.;
М. Ф. Головатий, д-р політ. наук., проф.;
В. Б. Захожай, д-р екон. наук, проф.;
А. С. Лисецький, д-р екон. наук., проф.;
К. В. Муравйов, канд. юрид. наук., доц.;
І. П. Розпутенко, д-р наук держ. упр., проф.;
Л. В. Романова, д-р екон. наук, проф.;
В. Є. Сафонова, д-р екон. наук;
Г. П. Ситник, д-р наук держ. упр., проф.;
Ю. П. Сурмін, д-р соц. наук, проф.;
Н. М. Чернуха, д-р пед. наук., проф.

Матеріали подано в авторській редакції.

Відповідальність за зміст та орфографію матеріалів несуть автори.

Становлення і розвиток української державності : [зб. наук. пр.] /
МАУП. — К.: ДП “Видавничий дім “Персонал”, 2008 —

С76 Вип. 12: Матеріали Х Всеукр. наук.-практ. конф. “Історія, сучасність,
зарубіжний досвід”, 6 листоп. 2014 р. / редкол.: А. М. Подоляка (голова)
[та ін.]. — 2014. — 460 с. : іл. — Бібліогр. у кінці ст.

У пропонованому збірнику подано статті учасників науково-практичної конференції, присвяченої найважливішій проблемі сьогодення — становленню України як держави. Розглядається формування державності в Україні у різні періоди історії та в різних аспектах.

Для науковців і державних службовців, політиків і політологів, викладачів і студентів, а також усіх, хто цікавиться розвитком Української держави і суспільства.

ББК 63.3(4УКР)я43+67.9(4УКР)301я43

Климчук М. М. Перспективи імплементації альтернативної енергетики з метою упередження паливно-енергетичного колапсу в Україні	242	Ткачук І. Я. Участь населення у вирішенні соціально-економічних проблем.....	276
Столярова Т. О., Одинець В. А. Особливості комп'ютерного моделювання макропоказників соціально-економічних процесів в умовах невизначеності.....	244	Сімак Я. К. Впровадження системи недержавного пенсійного забезпечення в Україні.....	279
Бовш Л. А., Марченко С. М., Бовш В. І. Реінжиніринг бізнес-процесів підприємств готельного бізнесу в сучасних умовах.....	247	Щербінський О. В. Сучасні реалії та нові вектори розвитку малого бізнесу в Україні	282
Кобрицький В. В., Несвященко К. С. Актуальний стан і перспективи розвитку українських портів.....	251	Корсак К. В. Українська ідея для XXI століття	285
Тімко Н. І. Фінансова стійкість банківської системи в умовах макроекономічної нестабільності: оцінка та шляхи підвищення	254	Юник Д. Г. Завадостійкість управлінців персоналом: концептуальний аспект та перспективні напрями розвитку	289
Кісілевич-Чорнойван О. М. Норми міжнародного інформаційного права в сфері протидії інформаційному тиску: міжнародний та європейський аспекти	258	Колтаков В. М. Некоторые понятийные проблемы образования и науки.....	293
Золотаревський А. В. Механізм створення стратегії економічного розвитку організації в умовах світової політичної та економічної нестабільності	262	Бірдус Л. В. Системні реформи у сфері вищої освіти України	298
Бігдаш В. Д. Удосконалення фінансових механізмів банківсько-страхової інтеграції в Україні в умовах політичної та економічної нестабільності	266	Лісовський П. М. Освіта та наука як ціннісно-смісловий формат мудрості	302
Корецька О. В. Теоретичні основи дослідження конкуренції в контексті становлення української державності	269	Бондар Ю. В., Шестак М. Л. Вплив інформаційного середовища на світові інноваційно-інвестиційні процеси: стан науково-методологічного дослідження	304
Бурсов Р. В. Критерії оцінки технологічного рівня промислових підприємств	274	Руль Ю. В. Перспективи просумпції у приватній освіті	306
		Руль Ю. В., Кулик М. С. Освітня розумова діяльність та вплив на неї фаз місяця.....	308
		Найдьонов І. М. Ефективний педагогічний менеджмент — основа компетентності спеціаліста.....	313

ФІНАНСОВА СТІЙКІСТЬ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ В УМОВАХ МАКРОЕКОНОМІЧНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ: ОЦІНКА ТА ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ

Становлення і розвиток української державності, вип. 12, с. 254–257

Спроможність банківської системи повноцінно виконувати свої економічні функції, її місце і роль у процесах економічного відтворення залежить від стану фінансової стійкості банків. Сучасний етап функціонування банківської системи України характеризується невизначеністю умов подальшого розвитку, скороченням ресурсного потенціалу в умовах фінансової нестабільності, яка зумовлена впливом банківських депозитів, погіршенням стану платоспроможності банківських установ. Важливим аспектом щодо зниження ризиків банківської діяльності, підвищення конкурентоспроможності банків, можливостей нарощування ресурсного потенціалу та управління ним є розроблення методологічних підходів щодо визначення фінансової стійкості банків і формування системи показників її оцінки, пошук регуляторних інструментів щодо зниження рівня чутливості банків у несприятливих макроекономічних умовах.

Формуванню ефективних методик управління фінансовою стійкістю банків присвячено фундаментальні дослідження таких вчених як О. В. Васюренко, О. Д. Вовчак, Ж. М. Довгань, О. В. Дзюблюк, В. Міщенко. Однак, враховуючи динамічність середовища діяльності банків, пошук інструментарію управління фінансової стійкістю банків триває та обумовлює необхідність удосконалення методик формування системи показників її оцінки.

Дослідження категорії “фінансова стійкість” банку дає змогу визначити її як якісну характеристику фінансового стану комерційного банку, котра характеризується достатністю, збалансованістю та оптимальним співвідношенням фінансових ресурсів і активів за умов підтримання на достатньому рівні ліквідності й платоспроможності, зростання прибутку та мінімізації ризиків, за якої банк здатний витримати непередбачені втрати і зберегти стан ефективного функціонування.

Фінансова стійкість банківської системи це інтегральний показник, що характеризує спроможність системи та її складових економічних підсистем функціонувати і розвиватися відповідно до загальноекономічного та соціально–політичного становища держави. Стійкий фінансовий стан банківської системи характеризується підвищенням рівня прибутковості банківського сектору економіки, збільшенням обсягів реалізації та асортименту банківських продуктів в умовах розширення кола банківської клієнтури, а також зростанням рівня капіталізації комерційних банків.

Здатність пристосуватися до впливу сукупності негативних та позитивних факторів відбиває рівень чутливості банківської установи, а спроможність уникнути

ризиків без значних збитків — фінансову стійкість. Проведено дослідження дозволило встановити такі ключові фактори, що впливають на рівень фінансової стійкості банківської установи [1; 2; 3]:

- зовнішні (економічні умови господарювання; соціальна та політична стабільність; стан грошового ринку; кредитна, процентна і валютна політика НБУ; стійкість національної валюти; стан платіжного балансу країни; ступінь правової і нормативної забезпеченості банківської діяльності тощо);
- внутрішні (рівень капіталізації банку; величина і структура витрат, і доходів; якість активів та зобов'язань; рівень прибутковості; склад майна і структура фінансових ресурсів; ліквідність балансу; стан внутрішнього контролю та ефективність системи управління банківськими ризиками тощо).

Міжнародна рейтингова агенція Standard & Poor's віднесла банківський сектор України на 05.09.2014 р. до групи "10" (з найбільшими ризиками за шкалою від 1 до 10) за рівнем галузевих ризиків та ризиків країни.

З початку 2014 р. Тимчасову адміністрацію введено у 23 банківські установи — кожен 12-ий банк України (серед них ПАТ "КБ "АКТИВ-БАНК", ПАТ "КБ "ПІВДЕНКОМБАНК", АТ "БРОКБІЗНЕСБАНК" тощо). 17 банківських установ визнано неплатоспроможними (кожен 10 банк). За оцінками експертів ще близько 20–30 мають проблеми з підтримкою ліквідності, ознаки неплатоспроможності та "очікують" на фактичне визнання своєї недієздатності.

В той же час, з травня 2014 р. НБУ почав діагностичне обстеження 35 найбільших за розміром активів банків України, передбачене програмою stand-by Міжнародного валютного фонду та проектом Світового банку з підтримки фінансового сектора України. Стрес-тести перших 15 банків не виявили жодних загроз (результати тестування не оприлюднено).

За перше півріччя 2014 р. загальний обсяг депозитів у національній валюті зменшився на 10,3 % — до 378,7 млрд грн, в іноземній валюті — на 23,9 % — до 23,4 млрд дол. США [4]. В умовах відпливу коштів із банківського сектору постало питання регулювання ліквідності банківської системи з метою уникнення кризи неплатежів та забезпечення вчасного виконання зобов'язань банків перед вкладниками.

Підтримка ліквідності банків здійснювалась через стандартні монетарні інструменти і додаткові спеціальні механізми. Обсяг операцій НБУ з купівлі цінних паперів за перше півріччя 2014 року становив 43,9 млрд грн, тоді як обсяг продажу — 1,0 млрд грн. Загальний обсяг кредитів рефінансування, наданих НБУ становив 119,9 млрд грн (обсяг повернення коштів за цими операціями — 83,4 млрд грн). Зростанню коррахунків банків сприяло пом'якшення вимог щодо формування обов'язкових резервів — їх обсяг за перше півріччя 2014 року зменшився на 4,0 млрд грн — до 6,9 млрд грн) [4].

Незважаючи на підтримку ліквідності банків, кредитна активність продовжувала скорочуватися. У 2014 року загальний обсяг кредитів у національній валюті знизився на 7,4 %, в іноземній валюті — на 7,2 %. Зазначене зумовлене як чинниками попиту (зменшення кількості надійних позичальників в умовах зниження економічної активності), так і пропозиції (скорочення ресурсної бази банків). Таким чином, банківська система спрямовує всі ресурси на збереження власної життєздатності. Водночас прострочена заборгованість в кредитному портфелі банків зросла з 7,7 % до 10,8 %.

Для комплексної оцінки фінансової стійкості банківських установ можуть бути застосовані індикатори фінансової стійкості (ІФС), визначені для банківського сек-

тору України в межах взаємодії з МВФ. Показники поєднують агреговані дані банків та вибірково представлені в табл. 1 [4].

Таблиця 1

Індикатори фінансової стійкості депозитних корпорацій, 2009–6 міс. 2014 рр. [4]

№	Індикатори: в %, у базисних пунктах	2009	2010	2011	2012	2013	01.07. 2014
1	Співвідношення регулят. капіталу до зважених за ризиком активів	18,08	20,83	18,90	18,24	18,26	15,87↓
2	Співвідношення недіючих кредитів без урахування резервів до капіталу	31,97	29,17	25,76	25,10	30,65	47,02↑
3	Співвідношення недіючих кредитів до сукупних валових кредитів	13,70	15,27	14,73	13,80	12,89	14,61↑
4	Норма прибутку на активи	-4,38	-1,40	-0,74	0,25	0,24	0,04↓
5	Норма прибутку на капітал	-32,25	-9,73	-5,01	1,70	1,68	0,29↓
6	Співвідношення ліквідних активів до сукупних активів	11,45	10,22	10,64	-	20,63	21,85↑
7	Співвідношення чистої відкритої позиції в іноземній валюті до капіталу	28,51	21,61	8,41	2,50	6,94	14,64↑
8	Співвідношення капіталу до активів	13,10	14,63	14,76	14,73	15,06	13,64↓
9	Співвідношення кредитів в іноземній валюті до сукупних валових кредитів	52,59	48,23	42,13	39,52	43,25	44,53↑
10	Співвідношення зобов'язань в іноземній валюті до сукупних зобов'язань	55,83	51,25	49,76	50,14	43,25	46,86↑

Відношення регулятивного капіталу до зважених за ризиком активів використовується для характеристики достатності та адекватності капіталу депозитних корпорацій з метою визначення надійності банківського сектора та його здатності протистояти зовнішнім шокам. Скорочення показника свідчить про вищі темпи зростання активів порівняно з темпами росту регулятивного капіталу і є свідченням зниження стійкості банківського сектора. Зростання активних операцій без збільшення капіталізації зумовлює зростання ризику ліквідності, адже в умовах відтоку депозитів призводить до нездатності банківських установ підтримувати рівень активних операцій за рахунок власного капіталу. Про зниження рівня капіталізації свідчить і співвідношення капіталу до активів, яке знизилось до рівня 2009 р.

Індикатори відношення недіючих кредитів за мінусом резервів до капіталу та відношення недіючих кредитів за мінусом резервів до сукупних кредитів, призначені для визначення потенційного впливу негайно класифікованих кредитів на капітал та активи банків. Зростання значень показників вказує на підвищення кредитного ризику та відбиває скорочення капіталу депозитних корпорацій, внаслідок його спрямовування на формування резерву для покриття проблемних активів.

Показники норми прибутку на активи та капітал розраховуються для аналізу ефективності використання активів та капіталу депозитними корпораціями. Різне зниження значень індикаторів за 6 місяців 2014 р. зумовлено збитковістю депозитних корпорацій.

Індикатор відношення ліквідних активів до сукупних активів дає уявлення про ліквідність банківського сектора, що використовується для задоволення очікуваної та неочікуваної потреби в грошових коштах. Зростання показника свідчить як

про підвищення рівня ліквідності, що може оцінюватись позитивно, однак в умовах надлишкової ліквідності вказують на обмежені здатності банківських установ щодо виконання базових функцій перерозподілу фінансових ресурсів та забезпечення розширеного відтворення економіки, внаслідок формування активів в найбільш ліквідній грошовій формі.

Коефіцієнт відношення чистої відкритої валютної позиції до капіталу призначений для визначення схильності банківських установ до впливу валютного ризику. Зростання показника вказує на загострену вразливість від валютного ризику. Аналогічний висновок дозволяє зробити і зростання показників співвідношення кредитів в іноземній валюті до сукупних валових кредитів та зобов'язань в іноземній валюті до сукупних зобов'язань.

Визначені індикатори фінансової стійкості депозитних корпорацій мають негативні відхилення від своїх трендів у 1-му півріччі 2014 р. Аналіз параметрів фінансової стійкості дає змогу зробити висновок, що банківська система України є нестійкою до таких ризиків, як валютний, кредитний, процентний та ризик ліквідності.

За визначених умов, підтримка фінансової стійкості банківської системи на регуляторному рівні має забезпечуватись комплексом стабілізаційних заходів:

- сприяння забезпеченню безперервного здійснення платежів та вчасного виконання зобов'язань перед вкладниками, за рахунок підтримки ліквідності банків шляхом запровадження спеціальних механізмів підтримки ліквідності банків, які мають відплив депозитів та скасування окремих обмежень на отримання кредитів рефінансування; купівлі в банків державних облігацій України, та розширення переліку цінних паперів при проведенні операцій РЕПО; пом'якшення вимог до формування банками обов'язкових резервів;
- створення стимулів для повернення коштів у банківську систему: за рахунок підвищення внутрішньої вартості гривні через стабілізацію курсу та інструменти процентної політики;
- забезпечення рівноваги валютного ринку через проведення операцій НБУ на міжбанківському валютному ринку, посилення контролю за проведенням спекулятивних операцій, встановлення обмежень щодо перерахування іноземної валюти за окремими операціями.

Література

1. *Стійкість* фінансових ринків України та механізми її забезпечення / [О. І. Барановський, Є. О. Бублик та ін.]; за ред.: О. І. Барановського. — К.: Ін-т економіки та прогнозування НАН України, 2010. — 491 с.
2. *Єфремова Н. В.* Фінансова стійкість сучасного комерційного банку та її основні елементи / Н. Ф. Єфремова, О. В. Золотарьова, Ж. О. Грозан // *Економічний простір*. — 2011. — № 52/1. — С. 149–158.
3. *Огієнко В. І.* Систематизація та аналіз індикаторів фінансової стійкості в Україні / В. І. Огієнко, О. В. Луняков // *Вісник УБС НБУ*. — 2013. — № 1 (16). — С. 3–8.
4. *Індикатори* фінансової стійкості Офіційний сайт НБУ. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua/control/>